

آخرین کاخ سلطنتی در تهران قدیم

آریا شیروانی

■ در گوشه شمال شرقی باغ نی آوران (نیاوران) در میان آنبوه درختان سر به فلک کشیده، کاخی در حدود ۹۰۰۰ متر مربع در دو طبقه و یک نیم‌طبقه، به عنوان آخرین کاخ سلطنتی در تهران ساخته شده است که ابتدا قرار بود به عنوان میهمانسرای سلطنتی مورد استفاده قرار گیرد اما بعدها به عنوان آخرین محل سکونت محمدرضا پهلوی و خانواده‌اش اختصاص یافت که شاه و همسر مخلوق‌شان در واپسین لحظات فرار از ایران در آن مکان با تهران خداحافظی کردند.

طرح و بنای کاخ

طرح این بنای تاریخی از محسن فروغی بوده است که توسط شرکت عبدالعزیز فرامان‌مایان به مرحله اجرا درآمد. ساختمان کاخ دارای طرح چهارضلعی و مستطیل‌شکل است که از معماری ایرانی با چاشنی از فناوری مدرن ساخته شده. همچنین تزئینات این کاخ تلفیقی از هنر پیش از اسلام و پس از اسلام است. داخل بنا، گنج‌بری‌های زیبایی به چشم می‌خورد که از آثار استاد عبداللہی، آینه‌کاری‌هایی از استاد علی‌اصغر و کاشی‌کاری نمای بیرونی آن توسط استادان ابراهیم کاظم‌پور و ایلیا انجام شده است.

زمانی که وارد سالن کاخ می‌شوی، تاریکی همه‌جا را فراگرفته، چرا که روشنایی کاخ مدیون سقف اتوماتیک آن است. سقف موجود کاخ از جنس آلومینیومی است که از وسط با دکمه‌ای از راه در باز می‌شود. این نوع پوشش از جمله امتیازاتی است که باعث شده این کاخ را از سایر کاخ‌های قاجار و پهلوی متمایز کند. با این حال این روزها سقف بسته است؛ وقتی علتش را جویا می‌شوم، راهنمای مربوطه پاسخ می‌دهد: «به دلیل گردوغبار، سقف باز نمی‌شود، شاید هفته‌ای یکبار باز شود.» این کاخ از تقاعی در حدود ۱۲ متر دارد. البته از نظر معماران، کالبد و بنا از حیث نمای خارجی بسیار ساده است. تزئینات مرکب از آجر قهوه‌ای‌رنگ همراه با کاشی‌هایی با نقوشی از گل و گیاه که تمامی سطوح داخلی ایوان جنوبی و غربی را پوشش داده است مشخص‌ترین ویژگی در پوسته بیرونی کاخ به شمار می‌رود. همچنین امروزه از ایوان شمالی آن به عنوان نمایشگاه و مناسبت‌های فرهنگی و هنری موسوم به تالار آبی استفاده می‌کنند که منظره به روی کوهپایه‌های شمالی شمیران دارد.

درون کاخ

همان‌طور که گفته شد، داخل کاخ در تاریکی به سر می‌برد و اکثر چراغ‌های آن خاموش است. در جای‌جای سالن و اتاق‌های کاخ، بازدیدکنندگان با صفحه کاغذی روبه‌رو می‌شوند که نوشته است: «این مکان مجهز به دوربین مداربسته است.»

طبقه همکف این بنا شامل سرسرای بزرگی است که تمامی اتاق‌ها در اطراف آن شکل گرفته است که می‌توان به سینمای اختصاصی، اتاق غذاخوری، سالن پذیرایی، اتاق انتظار و راهروهای فرعی اشاره کرد. در اطراف سراسر گویان‌های بزرگ فرانسوی مربوط به سه قرن گذشته اکثر دیوارها را محصور کرده است. در نیم‌طبقه این بنا، اتاق کار، اتاق کنفرانس و دفتر منشی فردیبا، اتاق خواب آخرین فرزند شاه مخلوع و ندیمه‌اش قرار دارد و دو اتاق دیگر کاملاً خالی از اثاثیه است. همچنین اتاقی در مسیر راه‌پله‌ها قرار گرفته که تمام لباس‌های رسمی، نظمی، مدال‌ها و نشان‌های پهلوی دوم و در اتاق دیگر نیز مجموعه لباس‌های رسمی ملکه اسبق به نمایش گذاشته شده است. در طبقه سوم این بنا، اتاق خواب و استراحتگاه نیمروزی پهلوی دوم قرار دارد که توسط دو تابلوفرش پهلوی اول و تاج‌الملکوک، ملکه مادر تزئین شده است. همچنین سایر اتاق‌ها مربوط به فرزندان محمدرضا و ندیمه‌هایشان است. اکثر فضای کاخ با نقاشی و فرش‌های گرانبها و هدایای متعددی

از کشورهای مختلف تزئین شده است. از نکات قابل توجهی که در این مکان تاریخی می‌توان به آن اشاره کرد، صدای مداوم جاروبرقی در ساعات بازدید بود که خدمه مشغول تمیز کردن اتاق‌ها بودند. کاخ نیاوران از سال ۸۲ به مدت شش سال برای مرمت و بازسازی تعطیل شده بود که به قول راهنمای کاخ، کار به کندی پیش می‌رفت که این بازسازی بیشتر شامل مرمت گچ‌بری‌ها و ستون‌ها بوده و سرانجام در اسفندماه ۱۳۸۸ بازگشایی شد.

زمانی که آغامحمدخان قاجار، تهران را دارالخلافه سرزمین ایران قرار داد قاسم‌خان دولو (قاجار) را با صد تفنگچی به کوتوالی (قلعه‌بانی) حکومت تهران گماشت.

در واقع قاسم‌خان دولو را نخستین رییس شهرداری تهران می‌دانند. در آن دوره انتظامات داخل تهران به عهده قراولخانه بود و قراولان عده‌ای از سربازان قشون بودند که زیرنظر مستقیم کلانتر انجام وظیفه می‌کردند. کلانتر از نظر موقعیت اجتماعی یک مقام کشوری محسوب می‌شد و به افرادی که زیر نظر کلانتر شهر یا کنخدایان محلات به کار اشتغال داشتند عنوان عسک (نگهبان)، شهنه (پاسبان شهر) و داروغه (حاکم نظامی) اطلاق می‌شد. آنچه امروزه پاسگاه یا کلانتری نامیده می‌شود در آن دوران با عنوان داروغه‌خانه مورد اشاره قرار می‌گرفت. میرشعب نیز یکی دیگر از مقامات کشوری بود که برای خود شأن و مقامی داشت به این ترتیب که وقتی کسی حق قانونی رفت و آمد در شهر را نداشت وظیفه میرشعب حکم می‌کرد از طریق مامورانش افرادی را که بی‌دلیل در شهر تردد داشتند، دستگیر و بازجویی کنند.

امیر کبیر و استقرار نظم در تهران

امیر کبیر را باید از نخستین پیشگامان استقرار نظم و امنیت در تهران دانست. وی هنگام کار در سفارت امپراتوری عثمانی با ادارات دولتی و نحوه عملکردشان آشنا شده بود و زمانی که به صدارت رسید برای ایجاد نظم و تأمین امنیت جانی و مالی در تهران دستور داد ۴۰ قراولخانه در نقاط مختلف دارالخلافه دایر شود. وی همچنین برای هر قراولخانه، ۱۲ نگهبان تعیین کرد. او پس از وی با روی کار آمدن میرزاآقاخان نوری به دلیل طرز فکر از تجاهی‌اش هیچ‌کدامی برای تأمین امنیت مردم تهران برنداشت؛ بلکه همه کارهای امیر کبیر را نیز لوحت نشان داد، اما با به قدرت رسیدن میرزااحسین سپهسالار (مشیرالدوله) دوباره اصلاحات مربوط به استقرار نظم از نو شروع شد. وی برای نخستین‌بار کلمه نظمیه را به کار گرفت و اداره نظمیه را تشکیل داد و محمدعلی‌خان را که از محصلان دارالفنون و از فرنگ برگشته بود به ریاست نظمیه تهران گماشت، اما هیچ‌یک از ماموران و مردم اسم اداره نظمیه را نپذیرفتند و آن را اداره می‌خواندند و در کل کلمه اداره در دهان مردم از نظمیه شروع و شناخته شد.

ایجاد اداره پلیس

ناصرالدین‌شاه در دومین سفر خود به فرنگ «انتوان

از قراولخانه تا نظمیه

داستان پلیس در تهران قدیم

فرزانه نیکروح‌متین

کنت دومونت فرنت» اطریشی را برای تأسیس اداره پلیس به ایران دعوت کرد. وی برای نخستین‌بار در خیابان چراغ برق (امیر کبیر) محلی را برای اداره پلیس اجاره کرد و به شاه گزارش داد با ۴۰۰ پلیس پیاده و ۶۰ سوار، امنیت تهران تأمین می‌شود. وی سرانجام در سال ۱۲۹۵ ه‍.ق نخستین تابلوی شهرداری تهران را بر بالای سردر عملرانی واقع در میدان توپخانه نصب کرد. مضمون تابلو عبارت بود از: «داره جلیلیه پلیس دارالخلافه و احتسابیه». این محل در دوره سلطنت پهلوی اول و دوم مرکز پلیس تهران بود که در چند سال گذشته تخریب و ایستگاه مترو در آنجا ایجاد شد.

محققان پیرامون مسأله اداره پلیس و کنت متذکر شده‌اند: «کار کنت که به منظور استقرار نظم در تهران فوق‌العاده مشکل بود زیرا برای اولین‌بار بود که ایران دارای نظمیه و پلیس به صورت امروزی شد. کنت با افراد فاسد و نادرست روبه‌رو بود که به هیچ قسمی حاضر به تن دادن و تسلیم شدن در برابر قانون نبودند همچنین با افراد خشن و افراتکاری که در حال قمه‌کنیدن بودند و بر سر گذرها

کنت می‌کردند و نفس کش می‌طلبیدند یا افراد دزد و سارق که هنگام شب باعث مزاحمت مردم می‌شدند و آنها را لغت می‌کردند.» کنت، کتابچه قانونی در زمینه اداره تهران و کشور نوشت و به تصویب شاه رساند تا بتواند براساس آن کارنام میرزا پسر ناصرالدین‌شاه که حاکم تهران بود انجام وظیفه می‌کرد با اجرای مفاد کتابچه قانون کنت، کارنام میرزا که احساس کرد اختیاراتش محدود شده و وی را مأمعی بر سر راه خودسری‌هایش می‌دید درصد بود وی از میان بردارد و توسط امین‌الدوله به تخریب چهره کنت در برابر شاه می‌پردازد تا آنجا که اسماعیل بزاز (مقلد معروف) را وادار کردند تا در حضور ناصرالدین‌شاه به تقلید رفتار کنت بپردازد و او را مسخره کند و از همه بدتر به دستور کارنام میرزا، دختر کنت را ازدیدند و به محله چال سیلابی که برای زنان ولگرد در نظر گرفته شده بود بردند، با این حال کنت شیوه عملکرد خود را ادامه داد اما دسیسه‌ها انقدر زیاد شد که سرانجام از سمت خود

تهرانی‌های قدیم چگونه دعا می‌کردند، چگونه نفرین

■ تهرانی‌های قدیم نذر را برای شفای بیماران، ادای قرض بدهکاران، سلامت مسافران و رفع گرفتاری انجام می‌دادند. برای مثال گوسفند قربانی برای رفع قضا و بلا، علاج مریض بدحال، بازگشت مسافر، عروس و داماد، خرید خانه یا درشکه، سلامتی زانو، روزهای عید مثل عید قربان، رفع خطر از بلایای طبیعی و عقیقه‌نمودن (نذری که برای نوزادان و فرزندان می‌شد تا از خطرات در امان باشد) و برای رفع تمامی مشکلات، آن را آبگوشت کرده و عده‌ای فقیر را دعوت می‌نمودند و با ختم یک سوره (حمد) به آنها می‌دادند. از نذرهای دیگر تهرانی‌ها، نذر آتش و پلو امام حسین بود که وقتی حضرت آنها را بطلبید، برای پاپوشش آن را می‌پختند، البته در این میان خرافات هم به باورهای قدیمی رسوخ کرده بود و گاه افراد به کارهای غیرعقلانی دست می‌زدند. نذرهای خلافی هم بود که وقتی کسی از راه مشروع، مشکلاتش حل نمی‌شد و با نذور حاجتاش روانی‌گرید، مخالف آن نام نذر می‌کرد مثلاً اینکه یکی نذر می‌نمود که شیر آب انباری را بکند بلکه کارش رو به راه شود یا موش مرده در سقاخانه اندازد و از این قبیل.

دعاهای تهرانی‌های قدیم

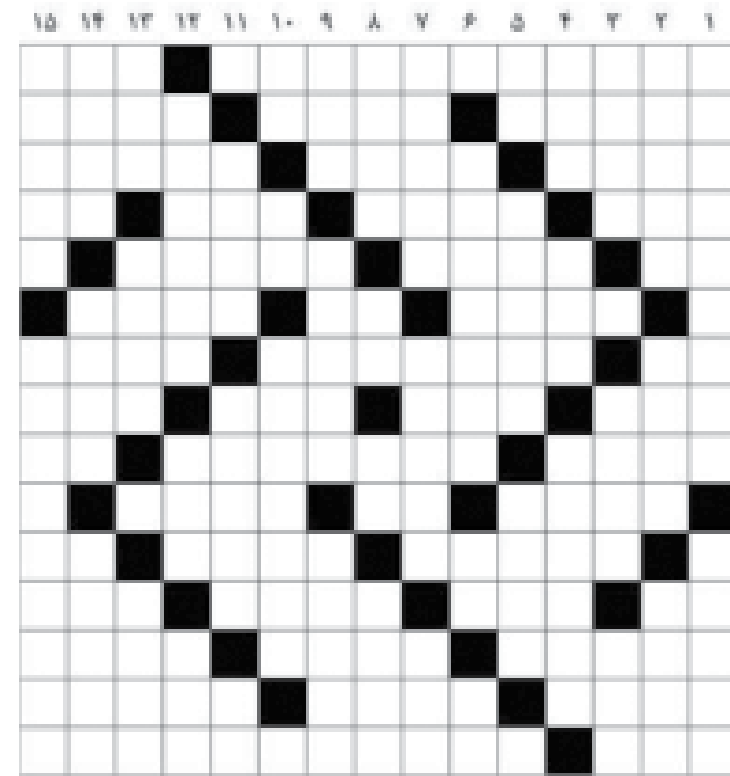
تهرانی‌های قدیمی با دیدن خیر و فایده، دعاهایی را نثار مردم می‌کردند که ذکرشان خالی از لطف نیست: پیرشی، خیر بینی، خوب برات بیاید، دست تنگی نبینی، روی ناخوش نبینی، دستو تو خاکستر کنی طلا در بیاری، غم و درد نبینی، خدا هرچی رو بخوای بهتر شو بخت بد، خدا اونقدر بهت بده که نتونی جمع‌شون کنی، خدا عزیز خلاقیت کند، من که عوض ندمارم، خدا عوضت بده، خدا عمر با عزت بده، رنگ حکیم و دوان نبینی، خدا چیزی بده که همه حسرت‌شو بخورن.

وامانفرین تهرانی‌های قدیم

تهرانی‌های قدیم همان‌طور که عبارات زیبا برای دعا به کار می‌بردند، کافی بود نسبت به کسی، بددل شوند، آن هنگام بود که جملات زشت را به فرد موردنظر نسبت می‌دادند. مثلاً می‌گفتند خیر از عمرت نبینی، آب خوش از گلویت پایین نره، به تیر غیب گرفتار شی، روز خوش نبینی، گیر ظالم بیفتی، گیر نامرد بیفتی، گرفتار تهمت بشی، نون داشته باشی و ندون نداشته باشی، ندون داشته باشی، نون نداشته باشی، خوار و ذلیل بعیری، خدا جزاتو بده، خدا ناخن بخت نده تنتو بخارونی، چه کنم چه کنم بکنی، خدا اونقدر بهت بده که کرم از تنت با تیر طلا بکشن و...

عمودی:

۱- باعث ریزش موهای بدن می‌گردد: از الفبای انگلیسی- آگاهی ۹- نامید- شلمسته- زخم در چشم ۱۰- رودی در فرانسه- آب دهان- از مدافعان انگلیس ۱۱- بها و قیمت- نوعی گل خوشبو- مخترع تلفن ۱۲- سهل‌انگار- آتش- آغاز ۱۳- چروک پوست، چین و چروک پوست- پرگه دریافت کالا- پرچم ۱۴- پیامبر صبور- سقف فرو ریخته- تپه دست، بیچاره ۱۵- سرمایه- انگشتر خوشبختی

حل جدول
۱۲۶۰

سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عددهای بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد گفته می‌شود که به عنوان یک سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.

حل سودوکو
۲۶۸

۹	۸	۴	۳					
		۹	۳	۵	۴			
۱		۷	۵					
	۹							
	۷	۶						
	۳	۱	۴					
		۷	۶					
			۴					
			۶					
		۲		۸				
			۲	۱				
				۳				
				۱				۸
			۷					

سودوکو
۲۶۹

قانون‌های حل جدول سودوکو:

۱- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود.
۲- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.